

Анна ЖЕЛІЗНЯК,

ад'юнкт

кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік зазначалося, що впродовж 2022 року до органів поліції та соціального захисту надійшло 251 829 звернень щодо домашнього насильства. З них зареєстрували 244 381 заяву та повідомлення про кримінальне правопорушення [1]. Це свідчить про актуальність та важливість розгляду питання протидії домашньому насильству.

Зокрема, за даними видання Reuters із посиланням на дані Національної поліції, які перевірило агентство, після повномасштабного вторгнення росії кількість зареєстрованих випадків домашнього насильства в Україні спочатку скоротилася, оскільки мільйони людей втекли від бойових дій. Та тепер вона знову різко зростає. Так, із січня по травень 2023 року поліція зареєструвала 349 355 випадків домашнього насильства, порівняно з 231 244 за той же період у 2022 році, та 190 277 за перші п'ять місяців 2021 року [2].

Переважну більшість цих випадків становить саме фізичне домашнє насильство. Але й не треба забувати про такий прояв домашнього насильства як психологічне. Жертви рідко повідомляють саме про такий вид домашнього насильства. Лише коли психологічне насильство переходить у фізичне, тоді органам правопорядку стає відомо про вчинення правопорушення.

Згідно з п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, зокрема щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [3].

Основними різновидами психологічного насильства є:

1. Образа – зневажливе висловлювання, негарний вчинок, що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю [4, с. 185].

2. Погроза – обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність [4, с. 1005].

3. Залякування – дії, направлені на те, щоб викликати у кого-небудь страх, переляк [4, с. 403].

4. Шантаж – залякування погрозою викрити або розголосити з певною метою факти, відомості, які можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь [4, с. 1613].

5. Приниження – дії, спрямовані на те, щоб ставити кого-небудь у принизливе становище, ображати, применшувати значення, роль кого-, чого-небудь, видавати менш значним [4, с. 1124].

6. Переслідування – висліджування кого-небудь з метою покарання, ходити невідступно за ким-небудь, супроводжувати кого-небудь скрізь з якоюсь метою [4, с. 927].

За твердженням О. Біловола, вищезазначені дії у переважній більшості випадків поєднані з погрозою застосування будь-якого фізичного насильства [5].

Відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин;
- адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Ті самі дії, вчинені особою повторно протягом року, тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що психологічне насильство є невід'ємною частиною структури домашнього насильства і являє собою, у більшості випадків, передумову фізичного насильства. Цей різновид домашнього насильства є більш прихованим від сторонніх осіб, а тим самим небезпечний, оскільки якщо вчасно не вживати заходи та не попередити наступні протиправні дії кривдника, то в подальшому ще більш агресивні дії відносно потерпілої особи є неминучим фактом.

Список використаних джерел:

1. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік. 242 с. URL : <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf>.

2. Форуді Л. Зростання домашнього насильства є прихованим фронтом війни в Україні. URL : <https://www.reuters.com/world/europe/rising-domestic-violence-is-hidden-front-ukraines-war-2023-08-03/>

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2018, № 5, ст. 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.). К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL : http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_bo ok&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F8.

5. Біловол О. Психологічне насильство як вид домашнього насильства. *Підприємство, господарство і право. Кримінальне право*. 2021. № 4. С. 215-221. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/34.pdf>.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (БВР)* 1984, додаток до № 51, ст. 1, ст. 212-224. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.